

CSONGRÁD MEGYEI GYERMEKEK SZEM- ÉS HAJSZÍNE

Írta: FARKAS GYULA adjunktus (Szeged)

(Közlemény a Szegedi József Attila Tudományegyetem Embertani Intézetéből)

A színkomplexió a legfontosabb taxonómiai jellegek közé tartozik. Ez a jellegegyüttes azonban az életkortól és környezeti hatásoktól nem független, s a szem- és hajszín külön-külön is megváltozhatnak. Kisgyermekkorban különösen a szem- és hajszín változása figyelhető meg, s éppen ez a jelenség késztetett arra, hogy a színkomplexiónak az életkorok szerinti variálását szegedi és Szeged környéki gyermekeknél tanulmányozzam.

Vizsgálati anyag

Színkomplexióra vonatkozó adatokat először a szegedi gyermekek testnövekedésének vizsgálatakor [2] gyűjtöttem. Egy más jellegű adatfelvételezés során ezeket az adatokat 1961-ben továbbiakkal egészítettem ki. Ez adatgyűjtések eredményeképpen a 6–18 éves korcsoportokra vonatkozóan jelentős számú adat állott rendelkezésemre. Azonban a szem- és hajszín — tapasztalatok szerint — elsősorban az alacsonyabb korcsoportokban változik meg, így ezeket sem hagyhattam figyelmen kívül. Kérésemre 1962-ben Nagy Júlia és Izsák Teréz egyetemi hallgatók szakdolgozati témájukkal kapcsolatos adatfelvételezésük alkalmával [4, 6] a szegedi óvodás gyermekek színkomplexióját is megfigyelték.

A színskálák megállapítását színskálák segítségével és minden esetben természetes fényenél végeztük. A vizsgált egyének hajszínét a Fischer—Saller-féle, a szemszín pedig a Schultz-féle papírszínskálával hasonlítottuk össze.

A színskálákkal kapcsolatosan megjegyezzük azonban azt, hogy azok hazai anyag tanulmányozásánál — ismert okok miatt — teljes mértékben nem felelnek meg. Tapasztalataink szerint a hajszínskálánál elsősorban a sötétszöke, de különösen a barna és feketebarna színárnyalatok száma kevés, ami a tökéletes színmeghatározást nem teszi lehetővé. A Schultz-féle színskálával kapcsolatos alkalmazhatósági problémák szintén ismertek [5]. Különösen az utóbbi esetében a szemszín csak hozzávetőleges pontossággal állapíthatjuk meg.

Mindezek ellenére két ok miatt mégis ezeket a színskálákat használtuk. Egyrészt azért, mert megfelelő színskála beszerzése pillanatnyilag nem lehetséges, s ilyen a vizsgálat idején nem állott rendelkezésünkre. Másrészt azért, mert a fenti problémák ellenére is még a kevésbé tökéletes színskálával történő színmeghatározást is pontosabbnak és elfogadhatóbbnak tartjuk, mint a szubjektív megítélőképesség segítségével végzett adatgyűjtéseket [2].

A hajszínt minden esetben a tarkótájéon, a mélyebb régióban, a bőrszín a sternum magasságában állapítottuk meg. A szemszínnél a jobb szem színösszetételét figyeltük meg.

A vizsgálati anyag értékelése

Vizsgálati anyagunkat az általánosan elfogadott módszer szerint [3] féléves korcsoportokra osztottuk. A hajszín és szemszín skálafokozat szerinti megoszlását — a nemek figyelembevételével — az 1. és 2. táblázatban foglaltuk össze. A szemszínnél az összehasonlítás megkönnyítése érdekében a táblázatokban a Martin-féle skálafokozatokat is feltüntettük. A hajszín és szemszín korcsoportok, nemek és színskála fokok szerinti megoszlását a 3–6. táblázatokban foglaltuk össze.

1. táblázat

Csongrád megyei (főként szegedi) fiúk és leányok szemszíne

Szemszín (Martin szerint)	Szemszín (Schultz szerint)		Fiúk		Leányok		Együtt				
			N	%	N	%	N	%	N	%	
16	Pigmentszegény	Világoskék vörös árnyalattal	1a	12	0,45	15	0,63	27	0,54	851	17,11
15—16		Világoskék zöldes árnyalattal	1b	39	1,48	21	0,89	60	1,20		
14		Világoskék	1c	130	4,95	101	4,30	231	4,64		
15		Kék	2a	141	5,36	136	5,79	277	5,57		
13—14		Sötétkék	2b	137	5,21	119	5,07	256	5,14		
13		Gyengén pigmentált	Kékesszürke	3	105	3,99	99	4,22	204		
—	Világosszürke		4a	51	1,94	51	2,17	102	2,05		
12	Sötétszürke		4b	338	12,87	333	14,20	671	13,49		
9	Szürkéskék		5	45	1,71	46	1,96	91	1,83		
10	Szürkészöld barnás árnyalattal		6	114	4,34	83	3,33	197	3,96		
(8)	Közepesen pigmentált	Világoszöld	7	89	3,38	85	3,62	174	3,50	1193	23,99
6—7		Sárgászöld	8	199	7,57	160	6,82	359	7,22		
6		Sárgásbarna	9	25	0,95	27	1,15	52	1,04		
7		Barnászöld	10	159	6,05	136	5,79	295	5,93		
5		Világosbarna	11	166	6,32	147	6,26	313	6,29		
4—5	Pigmentben gazdag	Ózbarna	12	28	1,06	26	1,10	54	1,08	1662	33,43
4		Barna	13	407	15,49	312	13,30	719	14,46		
3		Sötétbarna	14	333	12,68	337	14,37	670	13,47		
2		Mély sötét- barna	15	95	3,61	105	4,47	200	4,02		
1		Feketebarna	16	13	0,49	6	0,25	19	0,38		
Összesen:				2626	99,90	2345	99,67	4971	99,91		

2. táblázat

Csongrád megyei (főként szegedi) fiúk és leányok hajszíne

Hajszín	Nem	Fiúk		Leányok		Együtt							
		N		%		N		%		N		%	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
SZÓKE	Hamvas szőke	A	6	0,22	7	0,28	13	0,25	13	0,25	425	8,31	
		B	7	0,26	8	0,33	15	0,29	46	0,89			
	Szőke	C	2	0,07	2	0,08	4	0,07					
		D	7	0,26	1	0,04	8	0,15					
		E	11	0,40	8	0,33	19	0,37					
		F	10	0,37	10	0,41	20	0,39					
		Világosszőke	G	24	0,89	7	0,28	31					0,60
			H	13	0,48	11	0,45	24	0,46				
	J		31	1,15	28	1,15	59	1,15					
	K		60	2,22	23	0,95	83	1,62					
	L	70	2,60	79	3,26	149	2,91						
	SÖTÉTBARNA	Sötétszőke	M	125	4,64	155	6,40	280	5,47	496			9,70
N			30	1,11	11	0,45	41	0,80					
O			81	3,00	94	3,88	175	3,42					
Barna		P	432	16,04	234	9,66	666	13,02	2194	42,91			
		Q	71	2,63	81	3,34	152	2,97					
		R	155	5,75	195	8,05	350	6,84					
		S	87	3,23	150	6,19	237	4,63					
		T	371	13,78	418	17,26	789	15,43					
Feketebarna		U	652	24,21	606	25,03	1258	24,60	1973	38,58			
		V	211	7,83	88	3,63	299	5,84					
		W	160	5,94	168	6,93	328	6,41					
		X	59	2,19	25	1,03	84	1,64					
		Y	3	0,11	1	0,04	4	0,07					
		I.	2	0,07	—	—	2	0,03			21	0,41	
Vörös	II.	3	0,11	2	0,08	5	0,09						
	III.	5	0,18	4	0,16	9	0,17						
	IV.	3	0,11	2	0,08	5	0,09						
	Vöröses szőke	V.	—	—	2	0,08	2	0,03	4	0,07			
VI.		1	0,03	1	0,04	2	0,03						
Összesen:		2692	99,88	2421	99,89	5113	99,84						

3. tábl.
Csongrád megyei (főként szegedi)

Hajszín		Koresoport																		
		3	3,5	4	4,5	5	5,5	6	6,5	7	7,5	8	8,5	9	9,5	10	10,5	11	11,5	
SZŐKE	Hamvaszőke	A	—	—	1	1	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Szőke	B	—	—	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		C	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		D	—	—	—	1	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		E	2	2	—	3	1	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Világosszőke	F	1	2	1	1	1	1	—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
		G	—	2	4	3	5	3	4	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	
		H	—	2	2	3	2	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	
		J	1	4	5	1	3	3	1	—	—	—	1	1	1	—	1	—	4	—
		K	—	—	2	4	4	7	4	4	4	1	1	6	2	1	4	4	6	2
		L	—	2	3	3	2	2	3	4	1	2	2	2	—	—	3	7	4	3
	SÜTÉTBARNA	Sötétszőke	M	3	7	2	7	4	5	5	1	2	7	5	9	2	4	7	4	8
N			2	1	2	3	4	7	5	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	1
O			2	3	8	4	2	4	3	2	—	2	2	3	1	2	4	8	2	—
Barna		P	—	6	7	8	6	6	17	15	15	18	17	24	25	21	23	39	26	26
		Q	—	1	3	6	2	4	3	2	2	—	—	3	1	3	1	6	1	2
		R	2	5	1	1	5	7	4	3	5	—	7	9	3	4	5	9	9	4
		S	1	—	1	3	2	5	4	2	1	—	1	2	2	4	3	8	4	1
		T	1	2	3	3	3	5	5	3	8	13	10	8	15	14	16	21	23	13
Feketebarna		U	—	3	4	5	8	6	7	11	7	19	17	32	14	26	24	36	32	31
		V	—	1	1	1	2	—	4	3	7	2	9	7	8	10	11	17	12	9
		W	—	—	2	1	2	—	—	4	1	2	3	—	3	5	8	10	5	5
		X	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	3	3	1	3	6	2	2	1
		Y	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	VÖRÖS	Vörös	I.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
II.			—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
III.			—	—	—	1	—	1	—	—	1	1	—	—	—	1	—	—	—	
IV.			—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	
Vörösszőke		V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		VI.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Együtt:		15	45	54	64	61	72	71	58	54	71	78	107	81	101	113	175	141	100	

lázat

fiúk hajszíne korcsoportok szerint

Korcsoport														Összesen					
12	12,5	13	13,5	14	14,5	15	15,5	16	16,5	17	17,5	18	N	%	N	%	N	%	
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	6	0,22	6	0,22	241	8,95	
—	1	—	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	7	0,26	27	1,00			
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	0,07					
—	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	1	—	7	0,26					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	0,40	208	7,72			
—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	10	0,37					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	24	0,89					
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	13	0,48					
—	1	—	—	—	3	1	—	—	—	—	—	—	31	1,15					
—	—	1	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	60	2,22					
1	7	3	1	2	3	4	3	1	1	—	1	—	70	2,60					
2	4	4	1	3	11	6	2	—	3	1	2	2	125	4,64	236	8,76			
—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	30	1,11					
—	2	3	2	1	6	7	2	1	3	1	—	1	81	3,00					
23	19	15	15	15	18	11	5	4	3	2	3	—	432	16,04	1116	41,45	2437	90,52	
—	3	2	2	2	5	11	2	1	—	2	1	—	71	2,63					
—	3	5	3	5	8	12	8	7	6	7	6	2	155	5,75					
1	2	1	2	2	14	8	5	3	3	—	1	1	87	3,23					
19	9	16	14	16	35	31	12	8	9	15	12	9	371	13,78	1085	40,30			
34	26	27	22	33	45	55	26	20	18	28	18	18	652	24,21					
11	6	17	9	14	14	9	2	5	3	6	5	6	211	7,83					
13	5	4	7	6	18	17	2	4	8	9	7	9	160	5,94					
4	1	3	—	4	5	5	—	—	2	3	4	3	59	2,19					
—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	3	0,11					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	2	0,07	13	0,48			
—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	0,11					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	0,18					
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	3	0,11					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,03			
—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,03					
109	90	102	81	108	187	180	69	56	61	74	63	51	2692						

Csongrád megyei (főként szegedi)

Hajszín		Korcsoport																			
		3	3,5	4	4,5	5	5,5	6	6,5	7	7,5	8	8,5	9	9,5	10	10,5	11	11,5	12	
SZŐKE	Hamvas- szőke	A	—	2	—	1	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		B	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
	Világos szőke	C	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		D	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		E	—	3	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
	Szőke	F	—	—	1	—	4	2	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
		G	—	1	1	—	—	2	1	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	
		H	1	1	3	4	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		J	1	5	3	2	2	1	3	1	—	1	2	—	—	—	—	—	—	1	
		K	—	1	2	1	1	4	1	4	—	1	1	—	1	—	—	—	1	—	
		L	2	1	4	3	2	2	1	1	—	4	—	1	2	3	1	1	1	2	2
	SÖTÉTBARNA	Sötét- szőke	M	1	5	4	4	5	1	5	—	3	4	7	10	3	9	3	3	6	3
N			—	1	—	1	2	3	1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—
O			2	8	3	7	3	4	1	—	1	3	1	—	1	1	1	3	—	2	1
Barna		P	—	5	5	7	5	7	6	9	6	13	10	9	9	13	15	14	10	10	7
		Q	1	6	4	3	3	6	4	5	3	1	2	2	3	2	1	1	1	—	1
		R	4	4	7	4	3	7	4	2	7	4	4	2	9	6	1	8	7	6	4
		S	—	4	4	6	3	8	1	6	1	3	7	2	—	1	5	4	2	1	6
		T	—	7	7	8	2	9	10	8	9	14	13	12	17	23	12	13	19	15	11
Fekete- barna		U	1	3	4	4	3	13	9	15	23	22	19	20	25	25	24	20	34	32	28
		V	—	—	1	1	1	1	1	3	2	4	3	7	2	3	8	6	2	1	3
		W	—	1	2	—	—	—	—	2	4	4	9	7	13	11	4	5	5	13	10
		X	—	—	—	—	—	1	—	2	—	—	2	—	2	1	1	2	2	2	—
	Y	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
VÖRÖS	Vörös	I.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
		II.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	
		III.	—	—	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	
		IV.	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
	Vöröses- szőke	V.	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	
		VI.	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
Együtt:		13	60	60	57	43	72	51	58	60	78	83	72	88	99	78	80	90	87	77	

Ázat

leányok hajszíne korcsoportok szerint

Korcsoport														Összesen					
12,5	13	13,5	14	14,5	15	15,5	16	16,5	17	17,5	18	18,5	19	N	%	N	%	N	%
—	—	—	1	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	7	0,29	7	0,29	182	7,51
—	—	—	—	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	8	0,33	19	0,78		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	0,08				
—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	0,04				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	1	8	0,33				
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	10	0,41	156	6,47		
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	0,28				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	11	0,45				
2	1	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1	—	—	27	1,12				
—	—	—	1	—	3	—	—	1	—	—	—	—	—	23	0,95				
2	2	—	6	5	10	4	5	7	2	2	1	—	—	78	3,23				
4	3	5	6	12	9	10	7	3	7	8	2	—	—	155	6,40	260	10,73		
—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	11	0,45				
2	1	2	6	5	7	6	6	6	2	3	2	4	—	94	3,88				
11	6	8	5	13	6	5	3	9	2	3	3	—	—	234	9,66	1078	44,52		
1	—	—	4	4	3	4	5	3	4	3	1	—	—	81	3,34				
4	8	2	7	16	10	12	19	8	10	6	1	—	1	195	8,05				
4	4	3	9	12	8	8	9	10	8	4	5	—	2	150	6,19				
24	15	20	21	31	19	17	15	18	5	15	7	1	1	418	17,26	888	36,67		
25	26	17	26	32	36	26	16	27	26	11	12	1	1	606	25,03				
4	5	2	7	6	4	1	4	3	—	1	2	—	—	88	3,63				
11	7	8	5	6	12	4	7	5	3	5	3	1	—	168	6,93				
—	2	1	—	3	—	—	—	2	—	2	—	—	—	25	1,03				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,04				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	0,33		
—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	2	0,08				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	0,16				
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	0,08				
—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	0,08				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	0,04	3	0,12		
94	80	69	106	147	129	100	97	104	71	65	40	7	6	2421					

Csongrád megyei (főként szegedi)

Szemszín (Martin szerint)	Szemszín (Schultz szerint)	Koresoport																
		3	3,5	4	4,5	5	5,5	6	6,5	7	7,5	8	8,5	9	9,5	10		
16	Pigmentszegény	Világoskék vörös ár- nyalattal	1a	—	—	1	—	3	2	2	2	—	—	—	—	—	1	—
15—16		Világoskék zöldes ár- nyalattal	1b	—	1	—	—	1	—	2	3	—	2	—	1	2	1	2
14		Világoskék	1c	2	2	4	4	—	4	1	1	4	4	2	7	10	4	8
15		Kék	2a	1	4	6	7	2	3	6	2	3	2	3	5	1	4	9
13—14		Sötétkék	2b	2	5	3	3	3	5	4	4	1	2	7	5	6	2	7
13	Gyengén pigmentált	Kékesszürke	3	—	—	1	4	3	4	3	2	3	1	4	3	4	3	1
—		Világos- szürke	4a	1	1	2	1	4	7	6	1	—	—	—	3	—	—	1
12		Sötétszürke	4b	1	4	1	4	4	9	2	2	5	14	10	21	10	12	16
9		Szürkés-kék	5	—	1	1	—	2	—	1	—	—	2	—	1	1	1	3
10		Szürkészöld barnás ár- nyalattal	6	2	10	3	7	8	9	13	5	2	2	3	1	—	4	1
(8)	Közepesen pigmentált	Világoszöld	7	1	1	1	4	—	2	2	2	5	2	3	5	2	7	—
6—7		Sárgászöld	8	—	—	—	2	3	—	—	3	1	1	7	8	5	8	7
6		Sárgásbarna	9	1	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
7		Barnászöld	10	—	—	1	4	1	1	1	2	5	6	2	4	7	6	8
5		Világosbarna	11	—	—	2	1	3	2	2	5	4	5	6	10	5	7	11
4—5	Pigmentben gazdag	Ózibarna	12	1	2	1	1	1	1	2	1	—	—	—	1	—	1	—
4		Barna	13	1	4	5	4	9	4	9	8	5	15	20	15	10	15	18
3		Sötétbarna	14	—	3	7	8	5	13	3	10	13	12	10	15	15	17	16
2		Mély sötét- barna	15	2	4	11	10	6	6	10	4	2	1	1	2	1	6	3
1		Feketebarna	16	—	3	2	1	3	1	2	—	—	—	—	—	—	1	—
Összesen:				15	45	53	65	61	73	71	58	52	71	78	107	79	100	111

A feldolgozás alkalmával a szem- és hajszín kombinációját egyénenként is megfigyeltük. A féléves koresoportok figyelembevételével anyagunkat három-évenkénti, nagyobb csoportokba vontuk össze. A fiúk és lányok e két jellegének együttes megoszlásáról a 7—9. táblázatok nyújtanak bővebb felvilágosítást.

lázat

fiúk szemszíne korcsoportok szerint

Korcsoport																		Összesen			
10,5	11	11,5	12	12,5	13	13,5	14	14,5	15	15,5	16	16,5	17	17,5	18	N	%	N	%		
1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	12	0,45	459	17,47		
3	1	2	—	—	1	1	3	3	5	2	—	2	1	—	—	39	1,48				
7	6	1	4	6	6	3	5	6	8	4	3	4	4	4	2	130	4,95				
9	5	7	5	5	8	5	7	10	11	2	2	2	3	—	2	141	5,36				
8	11	2	3	—	6	2	3	10	15	5	2	6	2	1	2	137	5,21				
6	3	4	2	3	2	1	3	4	10	5	6	4	4	6	6	105	3,99	653	24,86		
1	1	1	1	3	1	4	1	5	3	1	1	—	—	—	1	51	1,94				
27	15	10	18	8	13	11	19	31	26	11	3	7	9	7	8	338	12,87				
3	4	2	4	—	3	1	4	5	1	1	—	1	1	—	2	45	1,71				
9	3	3	3	1	1	1	—	9	1	1	1	—	4	4	3	114	4,34				
9	8	4	2	8	1	1	—	5	4	2	4	—	—	2	2	89	3,38	638	24,29		
14	8	6	20	9	7	7	8	15	24	8	4	5	8	8	3	199	7,57				
—	1	—	—	2	1	—	2	5	2	4	2	—	1	2	—	25	0,95				
8	10	13	7	9	7	11	9	10	3	6	4	3	3	6	2	159	6,05				
11	12	2	5	5	10	5	6	15	8	6	2	4	4	3	5	166	6,32				
—	1	—	—	—	—	—	2	3	5	—	1	1	2	1	—	28	1,06	876	33,35		
29	22	25	15	15	20	12	16	29	27	11	12	8	12	9	4	407	15,49				
24	27	14	14	9	12	11	17	15	13	2	4	5	7	6	6	333	12,68				
4	1	—	4	1	1	—	2	4	6	—	—	—	1	—	2	95	3,61				
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	13	0,49				
173	139	96	107	84	100	76	107	184	172	71	51	52	66	59	50	2626					

Vizsgálati eredmények

A hajszínből 2692 fiú és 2421 leány, a szemszínből 2626 fiú és 2345 leány adata volt feldolgozásra alkalmas.

Csongrád megyei (főként szegedi) leányok

Szemszín (Martin szerint)	Szemszín (Schultz szerint)	Korcsoport																	
		3	3,5	4	4,5	5	5,5	6	6,5	7	7,5	8	8,5	9	9,5	10	10,5		
16	Pigment szegény	Világoskék vörös árnyalattal	1a	—	1	3	1	1	1	4	—	—	2	—	—	—	—	—	
15—16		Világoskék zöldes árnyalattal	1b	—	1	—	—	2	—	1	—	—	—	2	—	—	1	—	
14		Világoskék	1c	1	4	2	3	—	3	5	1	2	2	5	2	4	6	5	5
15		Kék	2a	—	1	2	—	2	3	4	2	2	6	8	3	12	4	3	7
13—14		Sötétkék	2b	3	3	6	3	5	1	2	1	1	2	8	2	4	5	2	3
13	Gyengén pigmentált	Kékes- szürke	3	—	3	2	—	4	3	2	2	—	4	1	2	4	4	2	2
—		Világos- szürke	4a	—	4	3	2	1	1	2	—	1	2	1	2	1	—	1	1
12		Sötétszürke	4b	1	2	5	3	2	8	5	12	8	21	12	12	10	20	11	13
9		Szürkéskék	5	—	2	1	1	2	—	—	2	1	—	—	1	2	2	—	4
10		Szürkészöld barnás árnyalattal	6	—	5	4	11	5	10	4	3	3	2	—	—	2	—	3	2
(8)	Közepesen pigmentált	Világoszöld	7	—	2	2	2	2	1	—	—	3	3	5	4	6	6	7	3
6—7		Sárgászöld	8	—	2	3	—	2	2	1	—	3	2	3	6	7	9	9	8
6		Sárgásbarna	9	1	3	3	1	—	1	—	—	1	—	2	—	1	—	—	—
7		Barnászöld	10	1	1	2	2	—	5	1	3	5	3	4	3	8	7	4	5
5		Világos- barna	11	—	—	1	—	2	1	2	2	3	3	4	6	7	9	5	4
4—5	Pigmentben gazdag	Ózbarna	12	—	4	1	—	2	3	2	4	—	—	1	—	1	—	1	—
4		Barna	13	1	11	4	8	4	9	4	10	12	6	9	13	8	12	10	7
3		Sötétbarna	14	2	6	6	6	2	8	7	7	12	14	15	9	9	10	8	14
2		Mély sötét- barna	15	3	5	9	14	3	9	5	9	2	5	5	3	1	3	4	—
1		Fekete- barna	16	—	—	1	—	2	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Összesen:				13	60	60	57	43	72	51	58	59	77	83	71	87	97	76	78

1. Hajszín

Mindkét nem együttes adata alapján megállapítható, hogy a sötétbarna árnyalat fordult elő legnagyobb (91,19) százalékban. Ezen belül is elsősorban

lázat

szemszíne korcsoportok szerint.

Korcsoport																			Összesen			
11	11,5	12	12,5	13	13,5	14	14,5	15	15,5	16	16,5	17	17,5	18	18,5	19	N	%	N	%		
—	—	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	15	0,63	392	16,71		
1	1	1	2	1	1	1	—	—	2	1	—	1	1	1	—	21	0,89					
3	5	4	6	4	2	2	3	7	1	4	3	—	4	2	1	101	4,30					
7	4	8	8	1	2	6	6	5	10	8	8	4	—	—	—	136	5,79					
3	3	4	2	2	3	5	11	7	6	4	4	5	5	4	—	119	5,07					
3	—	4	1	3	4	4	10	10	5	5	5	2	5	2	1	99	4,22	612	26,09			
1	3	1	—	1	1	3	1	4	3	1	3	3	3	—	—	51	2,17					
17	13	13	16	11	8	19	24	7	7	14	11	13	11	2	1	333	14,20					
2	1	1	—	4	1	2	3	1	5	2	2	—	2	1	—	46	1,96					
3	—	3	1	2	2	5	5	3	1	—	2	2	—	—	—	83	3,53					
3	4	5	5	—	4	3	2	5	2	2	1	1	1	1	—	85	3,62	555	23,66			
6	6	6	11	7	4	9	7	11	9	7	5	3	5	7	—	160	6,82					
—	—	—	—	—	1	1	3	1	2	2	2	2	—	—	—	27	1,15					
3	5	2	6	8	3	2	8	11	9	6	8	2	6	2	—	136	5,79					
8	9	6	7	5	6	8	10	10	7	3	9	3	4	3	—	147	6,26					
—	1	—	—	—	—	—	1	1	1	—	2	—	1	—	—	26	1,10	786	33,51			
12	10	7	13	9	10	12	24	22	7	16	16	11	7	6	1	312	13,30					
15	18	11	13	14	13	16	18	18	11	13	16	12	9	3	1	337	14,37					
3	1	1	—	2	1	2	5	3	2	2	1	1	—	—	—	105	4,47					
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	0,25					
90	84	77	91	74	66	100	142	126	90	90	98	65	64	34	5	62345						

a barna színárnyalatú haj dominál (42,91%), míg a feketebarna hajsín 38,58%-ban található. Az összes adathoz viszonyítva elenyésző a szőke (0,89%) és vörös szín (0,48%). A világosszőke és sötétszőke hajsín együtt 16,85%-ban található.

7. táblázat

Csongrád megyei (főként szegedi) gyermekek hajszínének és szemszínének együttes előfordulása korcsoportok szerint

a) Fiúk

Szemszín	Életkor	Hajszín																			
		szőke						sötétbarna						vörös						Összesen	
		hamvas- szőke		szőke		világos- szőke		sötét- szőke		barna		fekete- barna		vörös		vöröses- szőke					
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Pigmentben szegény	3—6	—	—	5	0,19	26	0,99	18	0,68	27	1,03	5	0,19	—	—	—	—	81	3,10		
	6,5—9	1	0,03	—	—	15	0,57	7	0,26	42	1,60	13	0,49	1	0,03	—	—	79	3,03		
	9,5—12	—	—	—	—	15	0,57	14	0,53	55	2,10	28	1,07	1	0,03	—	—	113	4,32		
	12,5—15	1	0,03	2	0,07	14	0,53	9	0,34	66	2,52	36	1,37	—	—	—	—	128	4,90		
	15,5—18	—	—	1	0,03	—	—	4	0,15	26	0,99	22	0,84	—	—	—	—	53	2,03		
Gyengén pigmentált	3—6	4	0,15	4	0,15	37	1,41	30	1,14	34	1,30	5	0,19	3	0,11	—	—	117	4,48		
	6,5—9	—	—	1	0,03	12	0,45	11	0,42	53	2,03	22	0,84	—	—	—	—	99	3,79		
	9,5—12	—	—	1	0,03	13	0,49	8	0,30	85	3,25	55	2,10	—	—	—	—	162	6,21		
	12,5—15	—	—	1	0,03	6	0,22	21	0,80	91	3,48	54	2,06	1	0,03	—	—	174	6,67		
	15,5—18	—	—	—	—	5	0,19	10	0,38	41	1,57	40	1,53	1	0,03	—	—	97	3,72		
Közepesen pigmentált	3—6	—	—	5	0,19	10	0,38	8	0,30	11	0,42	2	0,07	—	—	—	—	36	1,38		
	6,5—9	—	—	—	—	4	0,15	10	0,38	46	1,76	43	1,64	2	0,07	—	—	105	4,02		
	9,5—12	—	—	—	—	8	0,30	18	0,68	82	3,14	85	3,25	—	—	—	—	193	7,39		
	12,5—15	—	—	1	0,03	4	0,15	15	0,57	76	2,91	98	3,75	1	0,03	1	0,03	196	7,51		
	15,5—18	—	—	2	0,07	1	0,03	2	0,07	34	1,30	65	2,49	—	—	—	—	104	3,98		
Pigmentben gazdag	3—6	—	—	2	0,07	20	0,76	27	1,03	60	2,29	36	1,37	—	—	—	—	145	5,56		
	6,5—9	—	—	—	—	4	0,15	7	0,26	70	2,68	78	2,98	—	—	—	—	159	6,09		
	9,5—12	—	—	—	—	5	0,19	8	0,30	98	3,75	145	5,55	1	0,03	—	—	257	9,84		
	12,5—15	—	—	—	—	3	0,11	6	0,22	60	2,29	146	5,59	1	0,03	—	—	216	8,28		
	15,5—18	—	—	1	0,03	1	0,03	2	0,07	32	1,22	60	2,29	—	—	—	—	96	3,68		
Összesen	3—6	4	0,15	16	0,61	93	3,56	83	3,18	132	5,05	48	1,83	3	0,11	—	—	379	14,52		
	6,5—9	1	0,03	1	0,03	35	1,34	35	1,34	211	8,08	156	5,97	3	0,11	—	—	442	16,93		
	9,5—12	—	—	1	0,03	41	1,57	48	1,83	320	12,26	313	11,99	2	0,07	—	—	725	27,78		
	12,5—15	1	0,03	4	0,15	27	1,03	51	1,95	293	11,22	334	12,79	3	0,11	1	0,03	714	27,35		
	15,5—18	—	—	4	0,15	7	0,26	18	0,68	133	5,09	187	7,16	1	0,03	—	—	350	13,41		

8. táblázat

Csongrád megyei (főként szegedi) gyermekek hajszíneinek és szemszínének együttes előfordulása korcsoportok szerint

b) Leányok

Szemszín	Életkor	Hajszín																Összesen	
		szőke						sötétbarna						vörös					
		hamvas-szőke		szőke		világos-szőke		sötét-szőke		barna		fekete-barna		vörös		vöröses-szőke			
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%		
Pigmentben szegény	3—6	2	0,08	5	0,21	19	0,81	10	0,42	27	1,15	4	0,17	1	0,04	—	—	68	2,92
	6,5—9	—	—	1	0,04	2	0,08	12	0,51	39	1,67	16	0,68	—	—	—	—	70	3,01
	9,5—12	—	—	—	—	5	0,21	14	0,60	39	1,67	27	1,15	—	—	—	—	85	3,65
	12,5—15	1	0,04	—	—	12	0,51	12	0,51	48	2,06	14	0,60	—	—	—	—	87	3,74
	15,5—18	—	—	2	0,08	11	0,47	21	0,90	29	1,24	15	0,64	—	—	—	—	78	3,35
Gyengén pigmentált	3—6	3	0,12	2	0,08	22	0,94	22	0,94	37	1,58	10	0,42	2	0,08	—	—	98	4,21
	6,5—9	—	—	1	0,04	10	0,42	8	0,34	54	2,31	38	1,63	—	—	—	—	111	4,76
	9,5—12	—	—	—	—	4	0,17	10	0,42	65	2,79	51	2,18	—	—	—	—	130	5,58
	12,5—15	—	—	1	0,04	13	0,55	22	0,94	67	2,87	51	2,18	1	0,04	—	—	155	6,65
	15,5—18	1	0,04	3	0,12	7	0,30	20	0,85	62	2,66	24	1,03	—	—	—	—	117	5,02
Közepesen pigmentált	3—6	—	—	—	—	13	0,55	5	0,21	21	0,90	6	0,25	1	0,04	—	—	46	1,98
	6,5—9	—	—	—	—	7	0,30	10	0,42	40	1,71	38	1,63	1	0,04	—	—	96	4,12
	9,5—12	—	—	—	—	3	0,12	9	0,38	56	2,40	69	2,96	1	0,04	1	0,04	139	5,97
	12,5—15	—	—	—	—	2	0,08	15	0,64	69	2,96	71	3,04	—	—	1	0,04	158	6,78
	15,5—18	—	—	—	—	3	0,12	9	0,38	58	2,49	43	1,84	—	—	—	—	113	4,85
Pigmentben gazdag	3—6	—	—	2	0,08	11	0,47	24	1,03	78	3,34	27	1,15	1	0,04	—	—	143	6,14
	6,5—9	—	—	—	—	2	0,08	3	0,12	58	2,49	93	3,99	—	—	—	—	156	6,70
	9,5—12	—	—	—	—	1	0,04	3	0,12	50	2,14	90	3,86	—	—	—	—	144	6,18
	12,5—15	—	—	1	0,04	5	0,21	13	0,55	78	3,34	98	4,20	—	—	—	—	195	8,37
	15,5—18	—	—	1	0,04	2	0,08	10	0,42	64	2,74	63	2,70	—	—	—	—	140	6,01
Összesen	3—6	5	0,21	9	0,38	65	2,79	61	2,61	163	6,99	47	2,01	5	0,21	—	—	355	15,24
	6,5—9	—	—	2	0,08	21	0,90	33	1,41	191	8,20	185	7,94	1	0,04	—	—	433	18,59
	9,5—12	—	—	—	—	13	0,55	36	1,54	210	9,01	237	10,17	1	0,04	1	0,04	498	21,38
	12,5—15	1	0,04	2	0,08	32	1,37	62	2,66	262	11,24	234	10,04	1	0,04	1	0,04	595	25,55
	15,5—18	1	0,04	6	0,25	23	0,98	60	2,57	213	9,14	145	6,22	—	—	—	—	448	19,23

9. táblázat

Csongrád megyei (főként szegedi) gyermekek hajszíne és szemszíne együttes előfordulása

a) Fiúk

Szemszín	Hajszín								Összesen
	szőke			sötétbarna			vörös		
	hamvas- szőke (A)	szőke (B—E)	világos- szőke (F—L)	sötét- szőke (M—O)	barna (P—T)	fekete- barna (U—Y)	vörös (I—IV.)	vöröses- szőke (V—VI.)	
N %	N %	N %	N %	N %	N %	N %	N %		
Pigmentben szegény (1a—2b)	2 0,07%	8 0,30%	70 2,68%	52 1,99%	216 8,27%	104 3,98%	2 0,07%	—	454 17,39%
Gyengén pigmentált (3—6)	4 0,15%	7 0,26%	73 2,79%	80 3,06%	304 11,64%	176 6,74%	5 0,19%	—	649 24,86%
Közepesen pigmentált (7—11)	—	8 0,30%	27 1,03%	53 2,03%	249 9,54%	293 11,22%	3 0,11%	1 0,03%	634 24,29%
Pigmentben gazdag (12—16)	—	3 0,11%	33 1,26%	50 1,91%	320 12,26%	465 17,81%	2 0,07%	—	873 33,44%
Összesen	6 0,22%	26 0,99%	203 7,77%	235 9,00%	1089 41,72%	1038 39,77%	12 0,45%	1 0,03%	2610

b) Leányok

Pigmentben szegény (1a—2b)	3 0,12%	8 0,34%	49 2,10%	69 2,96%	182 7,81%	76 3,26%	1 0,04%	—	388 16,65%
Gyengén pigmentált (3—6)	4 0,17%	7 0,30%	56 2,40%	82 3,52%	285 12,23%	174 7,47%	3 0,12%	—	611 26,23%
Közepesen pigmentált (7—11)	—	—	28 1,20%	48 2,06%	244 10,47%	227 9,74%	3 0,12%	2 0,08%	552 23,70%
Pigmentben gazdag (12—16)	—	4 0,17%	21 0,90%	53 2,27%	328 14,08%	371 15,92%	1 0,04%	—	778 33,40%
Összesen	7 0,30%	19 0,81%	154 6,61%	252 10,82%	1039 44,61%	848 36,41%	8 0,34%	2 0,08%	2329

A két nem között az egyes színárnyalatok előfordulását tekintve lényeges különbség nem található (I. táblázat). Mindkét nemnél a sötétbarna szín a leggyakoribb (fiúknál 90,52%, leányoknál 91,94%) és ezen belül is a barna haj előfordulása figyelhető meg elsősorban (fiúknál 41,45%, leányoknál 44,52%). A fiúk haja azonban ennek ellenére mégis kissé sötétebbnek mondható, mert a sötétbarna szín sötétebb árnyalatai náluk 40,30%-ban, leányoknál pedig 36,67%-ban található. Ezt látszik igazolni az a tény is, hogy a sötétszőke haj fiúknál 8,76%-ban, leányoknál pedig 10,73%-ban található. A szőke hajsztín fiúknál ugyan nagyobb százalékban (8,95) figyelhető meg a leányokhoz viszonyítva (7,51%), ez azonban elsősorban az alacsonyabb korcsoportokban nagyobb számban előforduló világosabb hajsztín miatt van. A vörös hajsztín mindkét nemnél közel egyforma és igen csekély százalékban található.

A világosabb színek megoszlása nemek és korcsoportok szerint a következő:

Hajsztín	3-4 év		4,5-5,5 év		6-7 év		7,5-10 év		10,5-15 év		15,5-18 év	
	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀	♂	♀
Hamvasszőke (A)	1	2	3	2	1	1	—	—	1	1	—	1
Szőke (B-E)	4	8	11	1	2	—	—	2	6	2	4	6
Világosszőke (F-L)	31	27	49	31	28	14	29	18	63	43	7	25
Sötétszőke (M-O)	30	24	40	30	18	11	48	44	82	84	18	65

Ebből az összeállításból kitűnik, hogy a hamvasszőke haj mindkét nemnél főként csak 7. életévig fordul elő, ami bizonyos mértékig jellemző a szőke hajsztínre is. A világosszőke haj lényegében 15 életévig elég gyakori. A sötétszőke hajnak száma mindkét nemnél 3-7 életévek között kevesebb, mint a világosszőkéké, azonban 7,5 életévtől kezdve gyakorisága jelentősen megnövekedik. A világosabb színárnyalatok előfordulása 3-7 életévek között ezek szerint csökkenő tendenciát mutat.

Általánosságban megállapítható tehát az a tény, hogy a fiúkra és leányokra egyaránt — mégis elsősorban a fiúkra — jellemző, hogy 3-7 életévek között elsősorban a szőke hajsztín legkülönbözőbb árnyalatai fordulnak elő, ez azonban 7 évtől kezdve hirtelen csökkenést mutat a szőke helyett a barna hajsztín lép előtérbe. Ez utóbbiak nagyszámú előfordulása egészen 18-19 évig megfigyelhető.

Ami az egyes színskálafokozatokat illeti, megfigyelhető, hogy fiúknál legnagyobb számban (24,21%) a feketebarna hajsztín legvilágosabb (U), továbbá a barna hajsztín legvilágosabb (P, 16,04%) és a barna hajsztín legsötétebb árnyalata (T, 13,78%) fordul elő.

Leányoknál legnagyobb esetszám (25,03%) a feketebarna hajsztín legvilágosabb (U), valamint a barna hajsztín legsötétebb (T) árnyalatánál (17,26%) található. Lényegesen kevesebb, azonban mégis jelentős számú eset (9,66%) fordul elő a barna hajsztín legvilágosabb árnyalatánál (P) is.

Ezek a megfigyelések még jobban alátámasztják a fentebb említett tényt, vagyis hogy a két nem között ebben a tekintetben lényeges különbség nem található.

2. Szemszín

Mindkét nemre vonatkozó megfigyeléseink alapján kitűnik, hogy a pigmentben gazdag barna szeműek csoportja található legnagyobb (33,43) százalékban, s ezt követik a gyengén pigmentált szürke szeműek (25,44%), akiktől nem sokkal marad el a közepesen pigmentált, főként zöldes színárnyalatot mutató egyének csoportja. Legkisebb százalékban (17,11) a pigmentszegény kékes szemszín fordul elő. Az egyes főbb csoportok között a gyakoriságban nincsen olyan nagymértékű eltérés, mint a hajszínnél.

A fiúk és leányok adatai alapján kitűnik, hogy a két nem között a szemszín egyes fokozatainak előfordulását tekintve nem található lényeges különbség. A csekély mértékű eltérés elsősorban a kékeszeműeknél mutatkozik. Ez a pigmentszegény szemszín a fiúknál nagyobb (17,47) százalékban fordul elő, mint leányoknál (16,71%). Leányoknál ugyanakkor a szürke szeműek gyengén pigmentált csoportja mutat nagyobb gyakoriságot (26,09%) a fiúk megfelelő csoportjához (24,86%) viszonyítva. A gazdagon pigmentált barna szeműek mindkét nemnél közel egyforma számúak, míg a zöldes szemszínnél csak kb. 0,7% differencia figyelhető meg a fiúk javára.

A szemszín alapján az egyes korcsoportok között lényeges különbség nem mutatható ki. A szemszín sötétedése vagy világosodása tehát a vizsgálati anyag alapján 3—18 évek között nem tapasztalható. Ez igazolja a hazai gyermekeknél korábban végzett megfigyelések eredményeit [2], mely szerint „a szemszínnek a korrallal járó nagyobb fokú sötétedéséről” nem beszélhetünk.

A színskála egyes fokozatai közül fiúknál a barna (15,49%), leányoknál a sötétbarna szemszín (14,37%) található a legnagyobb százalékban. Ezenkívül fiúknál igen nagy gyakoriságú a sötétszürke (12,87%) és sötétbarna (12,68%) szemszín is, míg leányoknál a gyakoriság alapján a sötétbarna szemszín után a sötétszürke (14,20%) és barna (13,30%) következik.

3. *A két jelleg közötti korreláció* megállapítása érdekében a szem- és hajszín korcsoportok és nemek szerinti együttes előfordulását is megfigyeltük (7—9. táblázat). A megfigyelések eredménye az, hogy fiúknál 3—6 éves korban leggyakoribb a barna haj barna szemszínnel, míg ennél jóval kevesebb, de mégis jelentősebb gyakoriságot mutat a világosszőke haj szürkés szemmel, fekete- barna haj barna szemmel, a barna és sötétszőke haj szürke szemmel.

A 6,5—9 éves fiúknál a feketebarna haj—barna szem jellegkombináció fordul elő legtöbbször. Ezenkívül nagy százalékban található a barna haj barna szem, barna haj szürkés szem, barna haj zöldes szem együttes előfordulása is.

A 9,5—12. évek között kiemelkedik esetszám tekintetében a feketebarna haj barna szem kombinációja, de nagy százalékban fordul elő együtt a barna haj barna szem is. Egyforma gyakoriságban található a feketebarna haj

zöldes szemmel és a barna haj szürkés szemmel, illetve a feketebarna haj szürkés szemmel és barna haj kékes szemmel.

12,5—15 évek között a fiúkra jellemző a feketebarna haj barna szemmel. Nagy gyakoriság figyelhető meg a feketebarna haj zöldes szem, barna haj szürkés szem esetében is. Ezeknél kisebb százalékban, de a többi variációkhoz viszonyítva mégis jelentős számban találhatók a következő jellegkombinációk: barna haj zöldes szem, barna haj kékes szem, barna haj barna szem.

A 15,5—18 éves fiúkra a feketebarna haj zöldes szem jellemző, de gyakori a feketebarna haj barna szemmel, barna haj szürkés szemmel, feketebarna haj szürkés szemmel is.

Fenti felsorolásokból kitűnik, hogy 3 évtől kezdve egészen 15,5 évig a fiúknál a barna, illetve feketebarna haj leggyakrabban barna szemmel kombinálódik. Ez a tény is igazolja tehát azt, hogy 3 évtől kezdve a szemszín árnyalatát tekintve nagy esetszámú vizsgálati anyagnál lényeges változást nem mutat. A barna, illetve feketebarna hajjal a barna szemszín mellett ugyanakkor leggyakrabban a szürkés és zöldes szemszín kapcsolódik.

Leányoknál 3—6 éves korban legtöbbször a barna haj barna szem kombinációja fordul elő. Ehhez viszonyítva kb. 50%-os gyakoriságot mutat a barna haj szürkés szemszínnel. Ugyanebben a korcsoportokban gyakori továbbá a feketebarna haj barna szemmel, valamint a barna haj kékes szemmel.

6,5—9 évek között leggyakoribb jellegvariáció a feketebarna haj, barna szem. Nagyon gyakori továbbá a barna haj barna, illetve szürkés szemmel. Közel egyforma százalékban található a barna haj zöldes vagy kékes szemszínnel, feketebarna haj szürkés, illetve zöldes szemszínnel.

9,5—12 évek között jellemző a feketebarna haj és barna szem. Nagyon gyakori variációk a feketebarna haj zöldes szem, barna haj szürkés szem. Ezenkívül sok esetben található a barna haj zöldes szemszínnel, feketebarna haj szürkés szemszínnel, barna haj barna szemszínnel.

A 12,5—15 éves leányok hajszíne leggyakrabban feketebarna, szemük színe barna. Emellett nagyon gyakori együtt a barna haj barna szemszín is. Közel egyforma arányban fordul elő a feketebarna haj zöldes szemmel, barna haj zöldes, illetve szürkés szemmel.

15,5—18 évek között majdnem egyforma gyakoriságban fordulnak elő a következő variációk: barna haj barna szemmel, feketebarna haj barna szemmel, barna haj szürkés szemmel. Ezeknél kisebb százalékban találhatók a barna haj zöldes szem, feketebarna haj zöldes szem kombinációk.

Fentiek alapján a leányokra is tehát az jellemző, mint a fiúkra, vagyis a barna vagy feketebarna haj leggyakrabban barna szemszínhez kapcsolódik, míg ugyanennek a két hajszínnel további gyakoribb variációja elsősorban zöldes, illetve szürkés szemszínnel figyelhető meg. Ezek szerint tehát 3—18. évek között lényegesen a leányok szem- és hajszíne sem változik meg.

Mindkét nemnél egyaránt legkisebb százalékban található a vöröses-szöke haj zöldes szemmel való együttes előfordulása.

Az összes adat figyelembevételével a két jelleg együttes előfordulása alapján megállapítható, hogy a két nem között lényeges különbség e tekintetben sem mutatható ki.

A korcsoportok figyelmen kívül hagyása mellett (9. táblázat) a leggyakrabban előforduló variációk sorrendje a következő:

Fiúk	Leányok
Feketebarna haj — barna szem	Feketebarna haj — barna szem
Barna haj — barna szem	Barna haj — barna szem
Barna haj — szürkés szem	Barna haj — szürkés szem
Feketebarna haj — zöldes szem	Barna haj — zöldes szem
Barna haj — kék szem	Barna haj — kék szem
Feketebarna haj — szürkés szem	Feketebarna haj — szürkés szem
Feketebarna haj — kék szem	Sötétszőke haj — szürkés szem

Érdeemes megemlíteni azt, hogy a hét leggyakoribb előforduló variáció közül a nemek között mindössze kettőben van eltérés, s ezek közül is csak a sorrendben hetedik variációnál találunk nagyobb különbséget a hajsztin esetében.

A hazai embertani irodalomban [1] a gyermekek színekompliciójára vonatkozóan számottevő adatot egyedül Bartucz Lajos közöl [2]. A Csongrád megyei vizsgálati anyag és az említett szerző adatai azonban nem hasonlíthatók össze, mert a két adatfelvételezés, valamint kiértékelés módja között lényeges eltérés mutatkozik.

Összefoglalás

A Csongrád megyei gyermekek szem- és hajsztinének vizsgálati eredményeit az alábbiakban foglalhatjuk össze:

1. 5113 gyermek hajsztinét és 4971 gyermek szemsztinét vizsgáltuk meg színskálák segítségével.

2. A két nem között sem a hajsztinben, sem a szemsztinben lényeges eltérést nem találtunk, jöllehet a fiúk haja kb. egy színskálafokozattal sötétebbnek mondható.

3. Mindkét nemre jellemző, hogy a szőke hajsztin egyes árnyalatai első sorban 3—7. évek között figyelhetők meg. Hét évtől kezdve úgy a fiúknál, mint a leányoknál a sötétebb hajsztin kezd uralkodóvá válni.

4. A szemsztin 3—18. életévek között lényegesen nem változik meg.

5. A kisgyermekkorban bekövetkező színekomplicióváltozás — fentiek alapján — első sorban az első három életévre esik, jöllehet a hajsztin világos árnyalatát 7 éves korig is megtartja. Erre vonatkozóan pontos adatokat csak az újabb és a legalacsonyabb korcsoportokra vonatkozó vizsgálatok nyújthatnak.

6. A szemsztin és hajsztin gyermekkori változásaira — megítélésünk szerint — csak a megismételt sorozatvizsgálatok adhatnak teljesen megbízható felvilágosítást.

7. Fiúknál 3—15,5 évig, leányoknál 3—18 évig a barna, illetve fekete-barna haj első sorban barna szemsztinnel kombinálódik. Nagyon gyakori még az említett hajsztineknek a szürkés és zöldes szemsztinnel való együttes előfordulása is. Legkisebb százalékban figyelhető meg a vörösszőke haj zöldes szemsztinnel.

8. A rendelkezésre álló adatok alapján megállapítható, hogy Csongrád megyei gyermekekre 3—18 évek között a sötét szem- és hajsztin jellemző első sorban.

9. Mivel a szem- és hajsín változása iskoláskortól kezdve nem tekinthető lényegesnek, lehetőségét látjuk annak, hogy a gyermekek szem- és hajszíne alapján korlátozott mértékben egy-egy populáció felnőttjeinek antropológiájára vonatkozóan is következtetéseket vonhassunk le.

IRODALOM

ALLODIATORIS, I.: A Kárpát-medence antropológiai bibliográfiája (Budapest, 1958. pp. 68–69). — BARTUCZ, L.: A magyar ember (Magyar föld–magyar faj, IV. Budapest, 1938. pp. 319, 326–327). — FARKAS, GY.: Szegedi 6–18 éves fiúk és leányok főbb testméretei (Antrop. Közl., IV. 1961. pp. 104–106). — IZSÁK, T.: A szegedi óvodás gyermekek fejméreteinek és jelzőinek vizsgálati eredményei (Szakdolgozat, Szeged, 1963. pp. 3–4). — MARTIN, R. — SALLER, K.: Lehrbuch der Anthropologie III. Aufl. (I. Stuttgart, 1956. p. 399). — NAGY, J.: Szegedi óvodás gyermekek főbb testméretei (Szakdolgozat, Szeged, 1963. pp. 13–15).

(Előadva az Embertani Szakosztály 1963. június 26.-án tartott ülésén.)

